

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/dla-mediow/komunikaty/204591,TEKST-AUDIO-80-lat-temu-upadla-Republika-Pinczowska.html>

28.02.2026, 03:31

[TEKST + AUDIO] 80 lat temu upadła Republika Pińczowska

12 sierpnia 1944 r. przestała istnieć Republika Pińczowska – obszar wyzwolony spod niemieckiej okupacji przez polskich partyzantów.

12.08.2024

W wyniku operacji „Bagration”, rozpoczętej 22 czerwca 1944 r., Armia Czerwona zniszczyła niemiecką Grupę Armii „Środek” i szybko zbliżała się do Wisły. Na centralnych ziemiach polskich niemieckie władze okupacyjne gorączkowo przygotowywały się do ewakuacji. Nie inaczej było w powiecie pińczowskim i na całym Ponidziu.

Już 10 czerwca 1944 roku oddział Batalionów Chłopskich opanował więzienie w Pińczowie i uwolnił przetrzymywanych tam Polaków. Akcję z powodzeniem powtórzono 13 lipca. Niemiecka załoga opuściła miasto 22 lipca. „Kontrolę administracyjną na tym terenie przejęły organa powiatowe Delegatury Rządu [RP], a wojskową Armia Krajowa” – wspominał później żołnierz BCh Władysław Książek „Polanin”.

Wieczorem 24 lipca oddział Ludowej Straży Bezpieczeństwa Tadeusza Jędrucha „Ryszarda” rozbroił posterunek policji w Racławicach – miejscu znanej bitwy z czasów insurekcji kościuszkowskiej. Wkrótce partyzanci opanowali też posterunki żandarmerii i policji w Nowym Korczyniu, Działoszycach oraz wielu innych miejscowościach. W walkach z Niemcami brały udział oddziały Armii Krajowej, Batalionów Chłopskich i Armii Ludowej.

Na obszarze około tysiąca kilometrów kwadratowych, leżącym na pograniczu dzisiejszych województw świętokrzyskiego i małopolskiego, powstała namiastka wolnej Polski. „[...] partyzanci wyzwolili szereg miast, miasteczek i wsi, powołali wojskową i cywilną administrację, wywiesili biało-czerwone chorągwie i ogłosili światu, iż powstała Republika Partyzancka” – czytamy w książce *Republika Pińczowska 1944* Andrzeja Kozery i Zdzisława Antolskiego.

Bliskość frontu i obecność na tym terenie ważnych strategicznie dróg skłoniły Niemców do działań na rzecz likwidacji Republiki, co było dla nich tym łatwiejsze, że po wybuchu Powstania Warszawskiego Armia Czerwona wstrzymała swą ofensywę. 5 sierpnia oddziały partyzanckie zdołały jeszcze odbić Skalmierz, gdzie Niemcy dopuścili się brutalnej pacyfikacji. W kolejnych dniach Republika stopniowo traciła jednak wyzwolone obszary. Wobec przewagi wroga 10 sierpnia kpt. Roman Zawarczyński „Sewer”, dowódca 120. pułku piechoty AK, wydał swym żołnierzom rozkaz powrotu do konspiracji. Ostatni oddział został zmobilizowany dwa dni później – i to właśnie 12 sierpnia bywa uznawany za kres Republiki Pińczowskiej.

Instytut Pamięci Narodowej od lat prowadzi badania nad okupacją niemiecką, a także Armią Krajową i Polskim Państwem Podziemnym. Efektem są liczne publikacje.

Polecamy państwu tom [Z dziejów Polskiego Państwa Podziemnego na Kielecczyźnie 1939-1945](#) pod redakcją dr. hab. Jerzego Gapysa i dr. Tomasza Domańskiego:

Z dziejów Polskiego Państwa Podziemnego na Kielecczyźnie 1939–1945

IPN Kielce

O zbrodniach niemieckich na Ponidziu pisała dr Karolina Trzeskowska-Kubasik:

- [Zbrodnie III Batalionu 17 pułku policji SS na Ponidziu w czasie okupacji niemieckiej](#)

Z kolei [w portalu opowiedziane.ipn.gov.pl](http://portal.opowiedziane.ipn.gov.pl) znajdują Państwo [relację Antoniego Kwaśniewskiego](#), mówiącego o okupacyjnej rzeczywistości w Pińczowie.

AUDIO: dr Filip Gańczak – Wojska niemieckie zlikwidowały Republikę Pińczowską, obszar wyzwolony przez polskich partyzantów

Aby zobaczyć odtworzyć włącz JavaScript

[Poprzedni Strona](#)
[Następny Strona](#)

Centrala

Partyzantom Żołnierzom

IV batalionu 120. pułku piechoty 106. Dywizji Piechoty

Armii Krajowej

pod ppor. Stanisławem Padło ps. Niebora

oraz

oddziału

Batalionów Chłopskich

pod Julianem Ciupidro ps. Dworak, Sęp

komendantem Korpusu Bezpieczeństwa AK w Koszycach

uczestnikom czynu zbrojnego

w „Akcji Burza” Armii Krajowej

26. VII. – 12. VIII. 1944 r.

Kazimiersko - Proszowskiej

Rzeczypospolitej Partyzanckiej 1944

w dowód pamięci

Koszyc

Tablica w Koszycach upamiętniająca żołnierzy Armii Krajowej i Batalionów Chłopskich uczestniczących w Akcji Burza i obronie Republiki Pińczowskiej. Źródło: Wikimedia Commons, autor: Jwdys.

Pliki do pobrania

[dr Filip Gańczak - Wojska niemieckie zlikwidowały Republikę Pińczowską, obszar wyzwolony przez polskich partyzantów \(mp3, 4.32 MB\)](#)

[dr Filip Gańczak - Wojska niemieckie zlikwidowały Republikę Pińczowską, obszar wyzwolony przez polskich partyzantów \(wav, 31.71 MB\)](#)
